

Ludwik Simon

Repertuar teatrów w Polsce za czasów Stanisława Augusta : uwagi na marginesie dzieła Ludwika Bernackiego

---

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 26/1/4, 242-282

1929

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

III. MATERJAŁY.

Repertuar teatrów w Polsce za czasów Stanisława Augusta.

Uwagi na marginesie dzieła Ludwika Bernackiego.

Repertuar teatru polskiego za czasów Stanisława Augusta ustalił niedawno dr. Ludwik Bernacki w drugim tomie dzieła: „Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta“¹⁾. Niezwykłą wartość tej pracy uwydatnili wszyscy bez wyjątku recenzenci, a jeden z nich, Mieczysław Rulikowski, nie zawahał się twierdzić, że ta część dzieła ma dla nauki znaczenie wręcz epokowe i pogląd swój uzasadnił szeregiem przekonujących argumentów²⁾. Praca dr. Bernackiego jako całość jest bezsprzecznie arcydziełem kunsztu bibliograficznego, a dla badań nad teatrem publicznym w Warszawie przedstawia wartość zgoła wyjątkową, mimo to jednak w pewnych szczegółach zawodzi i prosi się o uzupełnienia. Notatki, które zbierałem, są dość liczne, ale tylko pozornie, gdyż w zestawieniu z materiałami wyzyskanymi przez dr. Bernackiego, są kroplą w morzu.

Za czasów Stanisława Augusta czynne były w Polsce trzy typy teatrów: teatr publiczny, prywatny i szkolny. Ponieważ teatrowi szkolnemu poświęciłem osobną rozprawę (jeszcze w rękopisie), która przynosi szereg materiałów nieznanymi, a ze znanych sporo przez dr. Bernackiego pominiętych, uzupełnienia z tego zakresu wydają się zbyteczne. Na tem miejscu zajmę się tylko teatrem publicznym i prywatnym.

I.

Przedstawienia teatralne.

1.

Sceny publiczne.

a) Scena warszawska.

Rozpoczynając uzupełnienia od teatru publicznego, przedewszystkiem muszę się zająć teatrem warszawskim. Do

¹⁾ Ludwik Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. Tom II. Lwów 1925, s. 191 i nast.

²⁾ „Pamiętnik literacki“, R. XXII i XXIII. 1925—26, s. 729 i nast. Istnieje osobna odbitka.

historji tego teatru mam jeden bardzo ciekawy dokument, mianowicie zeszyt z repertuarem baletowym lat 1781—1794, który będąc niegdyś w posiadaniu zasłużonego historyka muzyki polskiej, Aleksandra Polińskiego, przechowywany jest obecnie w Bibliotece Sztuki na Zamku Królewskim w Warszawie¹⁾. W zeszycie tym znajdujemy spis wystawianych baletów w porządku chronologicznym premjer z wymienieniem dat dalszych przedstawień. Wobec licznych notatek dr. Bernackiego, opartych przeważnie na programach, nie zachodzi obecnie konieczność wydania drukiem całego dokumentu. Wystarczy skorzystać z niego odpowiednio, to jest wyłowić nieznanne pozycje repertuarowe i uporządkować je w sposób przyjęty przez dr. Bernackiego. Zrywając więc z nieporęcznym układem pozycji, przekazanych w dokumencie, daję zrazu chronologję nieznanych widowisk baletowych, a następnie ten sam materiał ujmuję w ramy wykazu alfabetycznego tytułów baletów wystawianych.

Wykaz chronologiczny.

1782.

- 18/IV. Les Emouleurs. — Caselli.
- 22/IV. Les Emouleurs. — Caselli.
- 24/IV. Les Emouleurs. — Caselli.
- 27/IV. Les Emouleurs. — Caselli.
- 28/IV. Les Emouleurs. — Caselli.
- La Hôteesse anglaise. — Caselli.
- 2/V. Les Emouleurs. — Caselli.
- La Hôteesse anglaise. — Caselli.

1783.

- 8/V. Les Salousies du Sevail. — Kurtz.
- 11/V. Les Salousies du Sevail. — Kurtz.
- 5/X. L'heureux naufrage. — Kurtz; muz. Hart.

1784.

- 1/I. La Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
- 4/I. Telemaque. — Kurtz.
- 6/I. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
- 8/I. La Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
- 10/I. L'heureux naufrage. — Kurtz; muz. Hart.
- 11/I. Le Déserteur. — Pic.
- 15/I. Le Déserteur. — Pic.
- 17/I. Apollo et Daphne, ou : Le Triomphe de l'Amour. — Kurtz.
- 18/I. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
- 20/I. Le Déserteur. — Kurtz.

¹⁾ Na zbiory po A. Polińskim zwróciła mi uwagę dr. Alicja Simonówna za co szczerze jestem Jej zobowiązany.

- 22/I. Le Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
 1/II. Le Chapelier. — Kurtz.
 5 II. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
 7/II. La Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
 8/II. Le Déserteur. — Pic.
 10/II. Le Mari dupé, ou les Noces de Village. — Kurtz.
 15/II. Le Carnaval de Venise. — Kurtz.
 18/II. L'heureux naufrage. — Kurtz; muz. Hart.
 22/II. La Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
 23/II. Le Sept Suabes, ou la Chasse de Lièvre. — Kurtz.
 26 II. Le Milicien. — Kurtz.
 29/II. Le Chapelier. — Kurtz.
 3/III. Le Déserteur. — Pic.
 6/III. Le Mari dupé, ou les Noces de Village. — Kurtz.
 7,III. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
 9/III. Apollo et Daphne, ou Le Triomphe de l'Amour. — Kurtz.
 11/III. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 14/III. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 15 III. Le Chapelier. — Kurtz.
 18/III. Le Milicien. — Kurtz.
 20/III. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
 21/III. Les Cosaques ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 25/III. Le Déserteur. — Pic.
 28/III. Telemaque. — Kurtz.
 29/III. Le Mari dupé, ou les Noces de Village. — Kurtz.
 31/III. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
 1/IV. Le Milicien. — Kurtz.
 3/IV. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 3/IV. Le Berger jaloux. — Kurtz.
 13/IV. Le Berger jaloux. — Kurtz.
 14/IV. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 16/IV. La Guinguette, ou Przepadki karczemne. — Kurtz.
 16/IV. Le Berger jaloux. — Kurtz.
 17/IV. L'heureux naufrage. — Kurtz, muz. Hart.
 18/IV. La force de l'Amour, ou les Nymphes de Diane. — Kurtz.
 20/IV. Telemaque. — Kurtz.
 21/IV. La force de l'Amour, ou les Nymphes de Diane. — Kurtz.
 22/IV. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 25/IV. La force de l'Amour, ou les Nymphes de Diane. — Kurtz.
 26/IV. L'heureux naufrage. — Kurtz; maz. Hart.
 28/IV. Pigmalion, ou La Statue animé.
 29/IV. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
 4/V. Pigmalion, ou la Statue animée.
 6/V. Pigmalion, ou la Statue animée.
 8/V. Didone. — Kurtz.
 9/V. Didone. — Kurtz.
 13/V. Le Déserteur. — Pic.
 15/V. Le Quaker à Londres. — Kurtz.

- 16/V. Quand il fait nuit on n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 20/V. Didone. — Kurtz.
- 22/V. Les Cosaques, ou Le Consentement forcé. — Kurtz.
- 23/V. Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 26/V. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 30/V. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 4/VI. Le Quaker à Londres. — Kurtz.
- 6/VI. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 7/VI. Quand il fait nuit on n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 10/VI. Pigmalion, ou la Statue animé.
- 13/VI. Didone. — Kurtz.
- 16/VI. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 20/VI. L'heureux naufrage. — Kurtz : muz. Hart.
- 24 VI. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 26/VI. Les Cosaques, ou le Consentement forcé. — Kurtz.
- 28/VI. Le Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 29/VI. Don Juan. — Kurtz.
- 4/VII. La force de l'Amour, ou les Nymphes de Diana. — Kurtz.
- 8/VII. Don Juan. — Kurt.
- 11/VII. Les Boulangers. — Kurtz.
- 14/VII. Les Boulangers, — Kurtz.
- 17/VII. Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 18/VII. Le Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 22/VII. Pigmalion, ou la Statue animée.
- 25/VII. Le Divertissement champêtre, ou: Le Depit amoureux. — Kurtz.
- 27/VII. Don Juan. — Kurtz.
- 5/VIII. Les Boulangers. — Kurtz.
- 21/VIII. La force de l'Amour, ou les Nymphes de Diana. — Kurtz.
- 22/VIII. Les Cosaques, ou le Consentement forcé. — Kurtz.
- 28/XI. L'heureux naufrage. — Kurtz; muz. Hart.
- 6/XII. La force d'Amour, ou les Nymphes de Diane. — Kurtz.
- 8/XII. Les Cosaques, ou le Consentement forcé. — Kurtz.
- 11/XII. Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 12/XII. Les Moissonneurs. — Kurtz.
- 16/XII. Les Moissonneurs. — Kurtz.
- 18/XII. Les Cosaques, ou le Consentement forcé. — Kurtz.
- 19 XII. Beaucoup de bruit pour un oiseau. — Kurtz.
- 21/XII. La Partie du chasse, ou le Bienfait rendu.
- 28/XII. Pigmalion, ou La Statue animée.
- 29/XII. Beaucoup de bruit pour un oiseau. — Kurtz.

1785.

- 4/I. Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 6/II. Beaucoup de bruit pour un oiseau. — Kurtz.
- 18/II. Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. — Ballet de Meuniers.
- 20/II. La Redoute, ou les Accidents du Carnaval.
- 24/II. Les Moissoneurs. — Kurtz.
- 25/II. Beaucoup de bruit pour un oiseau. — Kurtz.
- 25/II. La Redoute, ou les Accidents du Carnaval.
- 6/III. Agamemnon vengé. — Noverre — Vogt.
- 10/III. La Redoute, ou les Accidents du Carnaval.
- 15/VIII. Hilar et Silvie. — Le Doux.
- 20 VIII. Hilar et Silvie. — Le Doux.
- 27/VIII. Hilar et Silvie. — Le Doux.
- 7/IX. La Réunion des Arts. — Le Doux.
- 17/IX. La Réunion des Arts. — Le Doux.
- 29/X. La Réunion des Arts. — Le Doux.
- 30/X. La Réunion des Arts. — Le Doux.
- 12/XI. Le Déserteur. — Pic.
- 12/XI. Alexandre et Campaspe. — Noverre-Kurtz.
- 13/XI. Le Déserteur. — Pic.
- 13/XI. Alexandre et Campaspe. — Noverre-Kurtz.
- 23/XI. Le Déserteur. — Pic.
- 23/XI. Alexandre et Campaspe. — Noverre-Kurtz.
- 1/XII. La Pupille Espagnole. — Pic.
- 1/XII. Le Déserteur. — Kurtz.

1786.

- 4/I. Acis et Galathée. — Kurtz.
- 17/I. La Partie de Chasse de Henri IV. — Kurtz.
- 19/I. La Partie de Chasse de Henri IV. — Kurtz.
- 1/II. La Partie de Chasse de Henri IV. — Kurtz.
- 2/II. Acis et Galathée. — Kurtz.
- 22/II. La Partie de Chasse de Henri IV. — Kurtz.
- 26/II. L'Entrée du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.
- 28/II. L'Entrée du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.
- 5/III. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
- 8/III. La Partie de Chasse de Henri IV. — Kurtz.
- 11/III. Hilar et Silvie. — Le Doux.
- 12/III. L'Entrée du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.
- 14/III. Acis et Galathée. — Kurtz.
- 15/III. Hilar et Silvie. — Le Doux.
- 19 III. Mirza et Lindor. — Gardel - Le Doux.
- 21/III. La Clochette. — Le Doux.
- 25/III. Mirza et Lindor, — Gardel - Le Doux.
- 26/III. L'Entrée du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.

- 29/III. Mirza et Lindor. — Gardel - Le Doux.
 30/III. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 24/IV. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 28/IV. L'Entrée du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.
 7/V. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 8/V. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 14 V. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 21/V. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 28/V. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 14/VII. Annette et Lubini. — Le Doux.
 15/VII. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la cage. — Kurtz.
 5/VIII. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 12/VIII. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 13/VIII. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 19/VIII. Les Ruses de l'Amour. — Le Doux.
 23/VIII. Le Deserteur. — Pic Kurtz.
 29/VIII. Les Ruses de l'Amour. — Le Doux.
 7/IX. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 8/IX. L'Amour de tout age. — Le Doux.
 *10/IX. Un Ballet serieux pour l'opera Ariarate. — Le Doux.
 13/IX. Un Ballet serieux pour l'opera Ariarate. — Le Doux.
 15/IX. Annette et Lubin. — Le Doux.
 17/IX. Un Ballet serieux pour l'opera Ariarate. — Le Doux.
 19/IX. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 20/IX. Hilas et Silvie. — Le Doux.
 21/IX. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 22/IX. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 23/IX. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 24/IX. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 26/IX. Les 3 Graces, ou Cupidon, dans la Cage — Kurtz.
 27/IX. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 28/IX. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 30/IX. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 1/X. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 3/X. Acis et Galathée. — Kurtz.
 4/X. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 5/X. Les Ruses de l'Amour. — Le Doux.
 6/X. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 8/X. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 9/X. Mirza et Lindor. — Gardel - Le Doux.
 10/X. Acis et Galathée. — Kurtz.
 11/X. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 12/X. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 13/X. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 14/X. La Clochette. — Le Doux.

- 15/X. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 17/X. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 18/X. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 19/X. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 20/X. Le Seigneur bienfaisant. — Le Doux; muz. Hart.
 21/X. Le Seigneur bienfaisant. — Le Doux; muz. Hart.
 22/X. Mirza et Lindor. — Gardel. — Le Doux.
 23/X. La Clochette. — Le Doux.
 24/X. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 26/X. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 27/X. Mirza et Lindor. — Gardel. — Le Doux.
 28/X. Les Ruses de l'Amour. — Le Doux.
 29/X. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 30/X. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 1/XI. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 5 XI. Telemaque. — Kurtz.
 6/XI. Annette et Lubin. — Le Doux.
 8 XI. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 9/XI. Mirza et Lindor. — Gardel. — Le Doux.
 10/XI. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
 11/XI. Telemaque. — Kurtz.
 12/XI. Telemaque. — Kurtz.
 16/XI. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Deux.
 17/XI. Le Seigneur bienfaisant. — Le Doux; muz. Hart.
 18/XI. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 19/XI. Acis et Galathée. — Kurtz.
 21/XI. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 22/XI. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 23/XI. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
 26/XI. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.
 28/XI. Annette et Lubin. — Le Doux.
 29/XI. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 *2/XII. Un Ballet serieux pour l'Opera La Vestale. — Kurtz.
 3 XII. Un Ballet serieux pour l'Opera La Vestale. — Kurtz.
 5/XII. L'Amour est de tout age. — Le Doux.
 6/XII. Les 3 Graces, ou Cupidon, dans la Cage. — Kurtz.
 9/XII. Un Ballet serieux pour l'Opera La Vestale. — Kurtz.
 10 XII. Telemaque. — Kurtz.
 12/XII. La Clochette. — Le Doux.
 14/XII. Mirza et Lindor. — Le Doux.
 16/XII. Un Ballet serieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 17/XII. Un petit Ballet Espagnol fait pour la pièce de Fi-
 garo. — Le Doux.
 19/XII. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 20/XII. Les Ruses de l'Amour. — Le Doux.
 24/XII. Acis et Galathée. — Kurtz.

26/XII. Un petit Ballet Espagnol fait pour la pièce de Figaro. — Le Doux.

28/XII. Un Ballet sérieux pour l'Opera La Vestale. — Kurtz.

31/XII. Telemaque. — Kurtz.

1787.

2/I. L'Amour est de tout âge. — Doux; muz. Stefani.

14/I, 11/II, 19/IV, 9/IX, 26/XII. — Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.

1788.

4/II. Quatre Quadrilles.

7/II. Ince et Jarica. — Le Doux; muz. Hart.

21/II. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.

5/X. Les Mariages Samnites. — Kurtz.

7/X. Ince et Jarica. — Le Doux; muz. Hart.

10/X. Les Mariages Samnites. — Kurtz.

11/X. Les Ballets pour la Belle Arsene. — Le Doux.

19/X. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.

1/XI. Mirza et Lindor. Gardel. — Le Doux.

14/XII. Le Couronnement de Roxolana. — Kurtz.

1789.

6/I. Le Mariage de Figaro, ou la folle journée. — Kurtz; muz. Hart.

8/I. Adèle de Ponthieu. — Noverre. — Kurtz.

11/I. Les Mariages Samnites. — Kurtz.

13/I. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.

*17/1. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.

18/I. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.

20/I. Le Mariage de Figaro, ou la folle journée. — Kurtz; muz. Hart.

22/I. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.

24/I. La Pupille Espagnole. — Pic.

25/I. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.

27/I. Un petit ballet Espagnol pour la pièce de Figaro. — Le Doux.

1/II. Un Divertissement Turc pour la Comédie du Bourgeois Gentilhomme. — Le Doux.

2/II. Un Divertissement Turc pour la Comédie du Bourgeois Gentilhomme. — Le Doux.

5/II. Mirza et Lindor. — Gardel. — Le Doux.
Didone. — Kurtz.

7/II. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.

8/II. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.

10/II. La Journée Allageoise. — Le Doux.

12/II. L'Amour est de tout âge. — Le Doux; muz. Stefani.

14/II. La Pupille Espagnole. — Pik.

- 17/II. Divertissement analogue à l'Opera Lucile. — Le Doux.
 19/II. Incle et Jarica. — Le Doux.
 20/II. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 22/II. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 24/II. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 1/III. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 3/III. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 5/III. Telemaque. — Kurtz.
 7/III. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 8/III. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 10/III. Mirza et Lindor. — Gardel. -- Le Doux.
 12/III. La Pupille Espagnole. — Pic.
 14/III. Les Cracoviens et les Cosaques.
 22/III. Les Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 25/III. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 28/III. Hilas et Silvie. — Le Doux.
 29/III. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 31/III. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 2/IV. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 4/IV. La Pupille Espagnole. — Pic.
 15/IV. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 19/IV. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 26/IV. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 29/IV. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 1/V. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 3/V. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 8/V. Les Amazones. — Kurtz.
 10/V. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 16/V. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 17/V. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 27/V. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 4/VI. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 11/VI. La Pupille Espagnole. — Pik.
 28/VI. Cléopâtre. — Kurtz; muz. Hart.
 2/VII. Les Meuniers. — Kurtz.
 22/VII. Don Juan, ou le Festin, de Pierre. — Kurtz.
 2/VIII. Les Meuniers. — Kurtz.
 6/VIII. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 13/VIII. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 19/VIII. La Pupille Espagnole. — Pic.
 22/VIII. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 23/VIII. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 26/VIII. Cléopâtre. — Kurtz; muz. Hart. (Łazienki).
 27/VIII. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.

- 29/VIII. Les Cosaques et Hogrois. — Kurtz; muz. Hart.
 30/VIII. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 3/IX. Telemaque. — Kurtz.
 6/IX. Cléopâtre. — Kurtz; muz. Hart.
 7/IX. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 8/IX. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 12/IX. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 16/IX. Les Amazones. — Kurtz.
 19/IX. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 20/IX. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 26 IX. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 27/IX. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 1/X. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 4/X. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
 10/X. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 11/X. Cléopâtre. — Kurtz; muz. Hart.
 14/X. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 18/X. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 21/X. Telemaque. — Kurtz.
 23/X. Le Mariage de Figaro, ou La folle Journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 24/X. Le Couronnement de Roxolane. — Kurtz.
 24/X. Les Meuniers. — Kurtz.
 25/X. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 28/X. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 1/XI. Les Amozones. — Kurtz.
 4/XI. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 7/XI. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
 14/XI. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 15/XI. Les Cosaques et Hongrois — Kurtz; muz. Hart.
 18/XI. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 22/XI. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 25/XI. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 27/XI. Les Amazones. — Kurtz.
 29/XI. Telemaque. — Kurtz.
 2/XII. Quatre ballets analogues à l'Opéra d'Orphée et Euri-
 dice. — Kurtz.
 6/XII. Quatre ballets analogues à l'Opéra d'Orphée et Euri-
 dice. — Kurtz.
 8/XII. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 11/XII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 12/XII. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 13/XII. Cléopâtre. — Kurtz; muz. Hart.
 16/XII. La Vigne d'amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 19/XII. Quatre ballets analogues à l'Opéra d'Orphée et Euri-
 dice. — Kurtz.

1790.

- 30/II. Didone. — Kurtz.
 2/X. La Pupille. Espagnole. — Pic.
 3/X. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 13/X. Les cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 13/X. Telemaque. — Kurtz.
 16/X. Les 3 Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
 17/X. Henry II Roy d'Angleterre et Rosamonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 19/X. Didone. — Kurtz.
 27/X. Le Mariage de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz;
 muz. Hart.
 30/X. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. —
 Kurtz.
 31/X. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 *4/XI. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart. i Stefani.
 5/XI. Ballet analogue pour l'Opéra la Vergine del Sole. —
 Kurtz.
 8/XI. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart. i Stefani.
 12/XI. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart. i Stefani.
 13/XI. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 14/XI. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ric-
 ciardi; muz. Vittorio Irento.
 18/XI. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. —
 Kurtz.
 19/XI. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 24/XI. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 27/XI. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 28/XI. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. —
 Kurtz.
 30, XI. Don Juan, ou le Festin de Pierre.
 1/XII. Zemire et Azor. — Kurtz; muz. Pugnani.
 2/XII. Le Deserteur. — Kurtz.
 3/XII. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 8/XII. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 11/XII. Ballet analogue pour l'Opera La Vergine del Sole. —
 Kurtz.
 12/XII. Henry II Roy d'Angleterre et Rosamonde. — Kurtz;
 muz. Capuci.
 14/XII. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 22/XII. Renaud et Cristine. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 26/XII. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 30/XII. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. —
 Kurtz.

1791.

- 5/I. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 8/I. La Pupille Espagnole. — Pic.

- 9/I. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 19/I. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 22/I. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 23/I. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Irento.
 2/II. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. — Kurtz.
 3/II. La Pupille Espagnole. — Pic.
 6/II. Les Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 8/II. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 16/II. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 20/II. Didone. — Kurtz.
 2/III. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 6/III. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 9/III. Les Pêcheurs. — Kurtz.
 10/III. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Irento.
 16/III. La Pupille Espagnole. — Pic.
 22/III. Ballet analogue pour l'Opéra la Vergine del Sole. — Kurtz.
 30/III. Didone. — Kurtz.
 31/III. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 3/IV. Les Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 5/IV. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 6/IV. La Pupille Espagnole. — Pic.
 7/IV. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Irento.
 10/IV. Les Cosaques et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
 12/IV. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 13/IV. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. — Kurtz.
 14/IV. Les Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 15/IV. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 16/IV. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 21/IX. Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. — Kurtz.
 16/XI. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 7/XII. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 1792.
 12/IV. Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 15/IV. Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 1/V. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 3/V. Le Tournoi des anciens chevaliers. Ballet analogue à la pièce de Kazimierz Wielki. — Kurtz.
 13/V. La Pupille Espagnole. — Pic.
 23/V. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 *31/V. Les Deux avars. — Kurtz.

- 1/VI. Les Deux avars. — Kurtz.
 1/VII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 4 VII. Les Deux avars. — Kurtz.
 1/VIII. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 2/VIII. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 4/VIII. La Pupille Espagnole. — Pik.
 5 VIII. Les Deux avars. — Kurtz.
 11/VIII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 13/VIII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 15/VIII. Le Deux avars. — Kurtz.
 16/VIII. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 18/VIII. Les Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 19/VIII. Venus et Adonis. — Kurtz.
 23/VIII. Les Deux avars. — Kurtz.
 25/VIII. Le Capitaine Sander sur L'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Ireto.
 26/VIII. Renand et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 30/VIII. Telemaque. — Kurtz.
 10/IX. Arianne abandonnée à Naxe, ou Bacchus et Arianne. — Kurtz.
 23/X. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Ireto.
 6/XII. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Papuci.
 10/XII. Le Marechal Ferrant. — Kurt.
 13/XII. L'Ecole de Pierrot. — Rinucci.
 14/XII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 15/XII. Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.
 18/XII. Giannina e Bernardone. — Kurtz.
 19/XII. La Pupille Espagnole. — Pic.
 21/XII. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 23/XII. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 26/XII. Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.

1793.

- 10/I. L'Ecole de Pierrot. — Pinucci.
 12/I. Giannina et Bernardone. — Kurtz.
 30/I. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 31/I. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 2/II. Arianne abandonnée a Naxe, ou Bacchus et Arianne. — Kurtz.
 3/II. L'Hopital des Foux. — Kurtz.
 4/II. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 5/II. Les Deux avars. — Kurtz.
 7/II. L'Ecole de Pierrot. — Pinucci.
 9/II. Giannina e Bernardone. — Kurtz.
 10/II. Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.
 11/II. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 16/II. Les Deux avars. — Kurtz.

- 17/II. Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.
 18/II. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 19/II. L'Hopital des Foux. — Kurtz.
 20/II. Giannina e Bernardone. — Kurtz.
 21/II. L'Ecole de Pierrot. — Pinucci.
 23/II. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 24/II. Alexandre et Campaspe. — Noverre. — Kurtz.
 25/II. Arienne abandonnée a Naxe, ou Bacchus et Arienne. — Kurtz.
 27/II. L'Ecole de Pierrot. — Pinucci.
 28/II. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 1/V. Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.
 2/V. Le Cordonnier. — Pinucci.
 4/V. Giannina e Bernardone. — Kurtz.
 -5/V. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart. i Stefani.
 *10/V. Le Roy Theodore à Venise.
 18/V. Le Cordonnier. — Pinucci.
 22/V. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 26/V. Les Deux avars. — Kurtz.
 2/VI. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart. i Stefani.
 9/VI. L'Hopital des Foux. — Kurtz.
 16/VI. Le Cordonnier. — Pinucci.
 23/VI. Les Habitans de L'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 30/VI. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 8/VIII. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 26/VIII. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 19/X. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 3/XI. Hilas et Amarillis. — Kurtz.
 -5/XI. Les Habitans d'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 7/XI. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 9/XI. Renaud et Armide — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 25/XI. Le Roy Pasteur. — Kurtz.
 7/XII. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
- 1794.
- 2/I. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 3/I. Hilas et Amarillis. — Kurtz.
 6/I. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 8/I. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 11/I. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Irento.
 12 I. Les Deux avars. — Kurtz.
 14/I. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.

- 17/I. Les Habitans de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
 20/I. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 22/I. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 25/I. Roy Theodore à Venise. — Kurtz.
 26/I. Hilas et Amarillis. — Kurtz.
 28/I. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Ireto.
 3/II. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 5/II. Les Deux avars. — Kurtz.
 8/II. Telemaque. — Kurtz.
 9/II. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 11/II. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 13/II. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 15/II. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 16/II. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Ireto.
 20/II. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz: muz. Capuci.
 21/II. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 22/II. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 23/II. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 25/II. Les Deux avars. — Kurtz.
 *1/III. L'Enrollement, ballet pour Krakowiaki. — Kurtz.
 2/III. L'Enrollement, ballet pour Krakowiaki. — Kurtz.
 3/III. L'Enrollement, ballet pour Krakowiaki. — Kurtz.
 6/III. Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
 8/III. Telemaque. — Kurtz.
 9/III. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 11/III. Les Déserteur. — Kurtz.
 13/III. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 15/III. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 16/III. La Vigne d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
 18/III. Le Capitaine Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi; muz. Vittorio Ireto.
 20/III. La Pupille Espagnole. — Pik.
 22/III. Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
 23/III. Le Déserteur. — Pic-Kurtz.
 25/III. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
 *27/III. Le Père dupé par ses filles. — Kurtz.
 29/III. Le Marechal Ferrant. — Kurtz.
 30/III. Les Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
 1/IV. Les Deux avars. — Kurtz.
 3/IV. Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz.
 5/IV. Hilas et Amarillis. — Kurtz.
 6/IV. Le Père dupé par ses filles. — Kurtz.
 8/IV. La Vigne d'Amour. — Kurtz: muz. Stefani.

- 9/IV. Le Père dupé par ses filles. — Kurtz.
 12/IV. Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.

Wykaz alfabetyczny.

- Acis et Galathée. — Kurtz.
 1786 4/I, 2/II, 3/X, 10/X, 19/XI, 24/XII.
 Adèle de Ponthieu — Noverre — Kurtz.
 1789 8/I.
 Agamemnon vengé. — Noverre — Vogt; muz. Aspelmayr.
 1785 6/III.
 Alexandre et Campaspe. — Noverre — Kurtz.
 1785 12/XI, 13/XI. — 1790 3/X, 13/XI, 14/XII. — 1791 8/II. —
 1792 2/VIII, 23/XII. — 1793 30/I, 24/II.
 Amazones (les) — Kurtz.
 1789 9/V, 16/IX, 1/XI, 27/XI.
 Amour (l') est de tout âge. — Le Doux; muz. Stefani.
 1786 5/III, 30/III, 28/V, 8/IX, 28/IX, 8/X, 18/X, 30/X, 18/XI,
 5/XII. — 1789 12/II.
 Annette et Lubin. — Le Doux.
 1786 14/VII, 15/IX, 16/XI, 28/XI.
 Apollo et Daphe, ou Le Triomphe de l'Amour. — Kurtz.
 1784 — 17/I, 9/III.
 Ariane abandonnée à Naxe, ou Bacchus et Ariane. — Kurtz.
 1792 10/IX. — 1793 2/II, 25/II.
 Ballet analogue pour l'Opéra La Vergine del Sole. — Kurtz.
 1790 30/X, 5/XI, 18/XI, 28/XI, 11/XII, 30/XII. — 1791 2/II,
 22/III, 13/IV, 21/IX.
 Ballet (Un) sérieux pour l'Opera Ariarate. — Le Doux.
 * 1786 10/IX, 13/IX, 17/IX, 27/IX, 12/X, 24/X, 16/XI, 29/XI,
 16/XII.
 Ballet (Un) sérieux pour l'Opera La Vestale. — Kurtz.
 * 1786 2/XII, 3/XII, 9/XII, 28/XII.
 Ballets (les) pour la Belle Arsene. — Le Doux.
 1788 11/X.
 Beaucoup de bruit pour un oiseau. — Kurtz.
 1784 19/XII, 29/XII. — 1785 6/II, 25/II.
 Berger (le) jaloux. — Kurtz.
 1784 3/IV, 13/IV, 16/IV.
 Boulangers (les). — Kurtz.
 1784 11/VII, 14/VII, 5/VIII.
 Capitaine (le) Sander sur l'Isle de la Caroline. — Ricciardi;
 muz. Vittorio Irento.
 1790 14/XI. — 1791 23/I, 10/III, 7/IV. — 1792 25/VIII,
 23/10. — 1794 11/I, 28/1, 16/II, 18/III.
 Carnaval (le) Venise. — Kurtz.
 1784 15/II.

- Chapelier (le). — Kurtz.
1784 1/II, 29/II, 15/III.
- Cleopatre. — Kurtz; muz. Hart.
1789 28/VI, 26 VIII, 6/IX, 11/X, 13/XII. — 1792 15/XII, 26/XII. — 1793 10/II, 17/II, I V.
- Clochette (la). — Le Doux.
1786 21/III, 14/X, 23/X, 12/XII.
- Cora et Alonzo. — Kurtz; muz. Capuci.
1789 25/I, 31/III, 26/IV, 27/V, 6/VIII, 22/VIII, I/X, 28/X, 18/XI. — 1792 6 XII. — 1794 3/II, 22/II, 9/III, 25/III, 12/IV.
- Cordonnier (le). — Pinucci.
1793 2/V, 18/V, 16/VI.
- Cosaques (les) ou le Consentement forcé. — Kurtz.
1784 11/III, 14/III, 21/III, 2 IV, 14/IV, 22/IV, 29/IV, 22/V, 26/VI, 22/VIII, 8/XII, 18/XII. (Toż p. t. „Les Cosaques et Hongrois“ i „Cosaques“).
- Cosaques (les) et Hongrois. — Kurtz; muz. Hart.
1789 13/I, 3/III, 7/III, 29/III, 15 IV, I/V, 10/V, 4/VI, 13/VIII, 29/VIII, 10/X, 25/X, 15/XI, 25/XI. — 1790 13/X, 31/X, 19/XI, 26/XII. — 1791 6/III, 10/IV.
- Cosaques. — Kurtz; muz. Hart.
1793 11/II, 23/II, 7/XI. — 1794 2/I, 22/I, 11/II, 23/II, 15. III, 30 III.
- Couronnement (le) de Roxolane. — Kurtz.
1786 7/V, 8/V, 14/V, 21/V, 5/VIII, 12/VIII, 13/VIII, 7/IX, I/X, 15/X, 29/X, I/XI, 22/XI, 26/XI. — 1787 14/I, 11/II, 19/IV, 9/IX, 26/XII. — 1788 21/II, 19/X, 14/XII. — 1789 22/II, 24 II, 22/III, 7/IX, 8/IX, 12/IX, 24 X.
- Cracoviens (les) et les Cosaques. Divertissement pour Pan poznany.
1789 14/III.
- Déserteur (le). — Pic; Pic-Kurtz.
1784 11/I, 15/I, 20/I, 8/II, 3/III, 25/III, 15/V. — 1785 12/XI, 13/XI, 23/XI, 1/XII. — (Pic-Kurtz.) 1786 23/VIII, 23/IX, 4/X. — 1789 7/II, 7/X, 8/X, 4/XI, 11/XII. — 1790 27/XI, 2/XII. — 1791 16/II, 15/IV. — 1792 23/V, 1/VII, 11/VIII, 13/VIII, 14/XII. — 1793 7/XII. — 1794 14/I, 20/I, 21/II, 11/III, 23/III.
- Deux (les) avars. — Kurtz.
* 1792 31/V, 1/VI, 4/VII, 5/VIII, 15tVIII, 23/VIII. — 1793 5/II, 16/II, 26/V. — 1784 12/I, 5/II, 25/II, 1 IV.
- Didone. — Kurtz.
1784 8/V, 9 V, 20/V, 13/VI. — 1789 5/II, 26/III. — 1790 30/II, 19/X. — 1791 20 II, 30/III,
- Divertissement analogue à l'Opéra Lucile. — Le Doux.
1789 17/II.
- Divertissement (le) champêtre, ou Le dépit amoureux. — Kurtz.
1784 25/VII.

- Divertissement (Un) Turc pour la Comédie du Bourgeois Gentilhomme. — Le Doux.
1789 1/II, 2/II.
- Don Juan, ou le Festin de Pierre. — Kurtz,
1784 29/VI, 8/VII, 27/VII. — 1789 29/IV, 3/V, 17/V, 22/VII,
30/VIII, 26/IX, 14/XI, 8/XII. — 1791 22/I, 31/III, 7/XII. —
1792 16/VIII — 1794 13 II, 3/IV.
- Ecole (l') de Pierrot. — Pinucci.
1792 13/XII. — 1793 10/I, 7/II, 21/II, 27/II.
- Emouleurs (les). — Caselli.
1782 18/IV, 22/IV, 24/IV, 27/IV, 28/IV, 2/V.
- Enrollement (l'), ballet pour Krakowiaki. — Kurtz.
* 1794 1/III, 2/III, 3/III.
- Entrée (l') du Grand Seigneur, ou la Tête du Serail.
1786 26/II, 28 II, 12/III, 26 III, 28/IV.
- Force (la) de l'Amour, ou les Nymphes de Diane. — Kurtz.
1786 18/IV, 21/IV, 25/IV, 4/VII, 21/VIII, 6/XII.
- Giannina e Bernardone. — Kurtz.
1792 18 XII. — 1793 12.I, 9/II, 20/II, 4/V.
- Guinguette (la), ou Przypadki karczemne. — Kurtz.
1784 1/I, 8 I, 22/I, 7/II, 22/II, 16/IV.
- Habitans (les) de l'Isle Kamkatal. — Kurtz.
1791 6/II, 3 IV, 14/IV. — 1792 12/IV, 15/IV, 18/VIII. —
1793 23/VI, 5/XI. — 1794 17/I.
- Henry II Roy d'Angleterre et Rosemonde. — Kurtz; muz. Capuci.
1789 20/II, 1/III, 19 IV, 16 V, 20/IX. — 1790 17/X, 12 XII. —
1793 30/VI, 8 VIII, 26 VIII, 19 X. — 1794 8/I, 20/II, 22/III.
- Heureux (l') naufrage. — Kurtz; muz. Hart.
1783 5/X. — 1794 10/I, 18/II, 17/IV, 26/IV, 20/VI, 28/XI.
- Hilas et Amarillis. — Kurtz.
1793 3/XI. — 1794 3/I, 26/I, 5/IV.
- Hilas et Silvie. — Le Doux.
1785 15/VIII, 20/VIII, 27/VIII. — 1786 15/III. — 1789 21/III,
28/III.
- Hopital (l') des foux. — Kurtz.
1793 3/II, 19/II, 9/VI.
- Hôtesse (l') anglaise. — Caselli.
1782 28/IV, 2/V.
- Incle et Jarica. — Le Doux, muz. Hart.
1788 7/II, 7/X. — 1789 19/II.
- Jalousies (les) du Serail. — Kurtz.
1783 9/V, 11/V.
- Journée (la) villageoise. — Le Doux.
1789 10/II.
- Marechal (le) ferrant. — Kurtz.
1792 10 XII, 21/XII. — 1793 31/I, 4/II, 18/II, 28/II. —
1794 6/I, 15/II, 29/III.

- Mari (le) dupé, ou les Noces de Village. — Kurtz.
1784 10/II, 6/III, 29/III.
- Mariage (le) de Figaro, ou la Folle journée. — Kurtz; muz. Hart.
1786 21/IV, 19/IX, 22/IX, 11/X 19/X. — 1789 6/I, 20/I,
23/X, 31/X, 28/XI, 23/XII. — 1790 27/IX.
- Mariages (les) Samnites. — Kurtz.
1788 5/X, 10/X. — 1789 11/I.
- Meuniers (les). — Kurtz.
1789 2/VII, 2/VIII, 24/X.
- Milicien (le). — Kurtz.
1784 26/II, 18/III, 1/IV.
- Mirza et Lindor. — Gardel — Le Doux.
1786 19/III, 25/III, 29/III, 9/X, 22/X, 27/X, 9/XI, 14/XII. —
1788 1/XI. — 1789 5/II, 10/III.
- Moissonneurs (les). — Kurtz.
1784 12/XII, 16/XII. — 1785 24 II.
- Partie (la) de chasse, ou le Bienfait rendu.
1784 26/V, 30/V, 6/VI, 16/VI, 24/VI, 28/VI, 18/VII, 21/XII.
- Partie (la) de chasse de Henri IV. — Kurtz.
1786 17/I, 19/I, 1/II, 22/II, 8/III.
- Pêcheurs (les). — Kurtz.
1786 21/IX, 24/IX, 30/IX, 6/X, 13/X, 17/X, 26/X, 8/XI,
21/XI, 19/XII. — 1789 19/IX, 11/XI, 26/XII. — 1790 9/I. —
1791 5/I, 9/III.
- Père (le) dupé par ses filles. — Kurtz.
*1794 27/III, 6/IV, 9/IV.
- Perit (Un) Ballet Espagnole pour la pièce de Figaro. — Le Doux.
1786 17/XII, 26/XII. — 1789 27/I.
- Pigmalion, ou la Statue animée.
1784 28/IV, 4/V, 6/V, 10/VI, 22/VII, 28/XII.
- Pupille (la) Espagnole. — Pic.
1785 1/XII. — 1789 24/I, 14/II, 12/III, 4/IV, 11/VI, 19/VIII,
30/IX, 17/X, 21/XI — 1790 21/X. — 1791 8/I, 3/II, 16/III,
6/IV. — 1792 13/V, 4/VIII. — 1794 20/III.
- Quaker (le) à Londres. — Kurtz.
1784 6 I, 18/I, 5/II, 7/III, 20/III, 31/III, 15/V, 4/VI.
- Quand il fait nuit ou n'y voit pas claire. Ballets des Meuniers.
1784 16/V, 23/V, 7/VI, 17/VII, 11/XII. — 1785 4/I, 18/II.
- Quatre ballets analogues à l'Opera d'Orphee et Euridice. —
Kurtz.
*1789 2/XII, 5/XII, 6/XII, 19/XII.
- Quatre Quadrilles.
1788 4/II.
- Redoute (la), ou les Accidents du Carnaval.
1785 20/II, 25/II, 10/III.
- Renaud et Armide. — Kurtz; muz. Hart i Stefani.
*1790 4/XI, 8/XI, 12/XI, 3/XII, 22/XII. — 1791 9/I, 2/III,

- 16/IV, 16/XI. — 1792 1/V, 26/VIII. — 1793 5/V, 22/V, 2. VI, 9/XI. — 1794 9/II, 6/III.
- Reunion (la) des Arts. — Le Doux.
1785 7/IX, 17/IX, 29/X, 30/X.
- Roy (le) Pasteur. — Kurtz.
1790 24/XI. — 1791 19/I, 5/IV, 12/IV. — 1792 1/VIII. — 1793 25/XI.
- Roy (le) Theodore à Venise. — Kurtz.
* 1793 10/V. — 1794 25/I.
- Ruses (les) d l'Amour. — Le Doux.
1786 19/VIII, 29/VIII, 5/X, 28/X, 20/XII.
- Seigneur (le) bienfaisant. — Le Doux; muz. Hart.
1786 20/X, 21/X, 17/XI.
- Septs Suabes (les) ou la Chasse de Lièvre. — Kurtz.
1784 23/II.
- Telemaque. — Kurtz.
1784 4/I, 28/III, 20/IV. — 1785 5/XI, 11/XI, 12/XI, 10/XII. — 1786 31/XII. — 1789 5/III, 3. IX, 21/X, 29. XI. — 1790 13/X. — 1792 30/VIII. — 1794 8/II, 8/III.
- Tournoi (le) des anciens chevaliers. Ballet analogue à la pièce de Kazimierz Wielki. — Kurtz.
1792 3/V.
- Trois (les) Graces, ou Cupidon dans la Cage. — Kurtz.
1786 15/VII, 26/IX, 10/XI, 23/XI, 6/XII. — 1789 27/VIII, 4/X, 7/XI. — 1790 16/X.
- Venus et Adonis. — Kurtz.
1792 19/VIII.
- Vigne (la) d'Amour. — Kurtz; muz. Stefani.
* 1789 17/I, 18/I, 22/I, 8/II, 8/III, 25/III, 2/IV, 23/VIII, 27/IX, 14/X, 22/XI, 16/XII. — 1790 8/XII. — 1794 13/III, 16/III, 8. IV.
- Zemira et Azor. — Kurtz; muz. Pugnani.
1790 I/XII.

Z powyższego uzupełniającego wykazu baletów, granych w Warszawie w latach 1782—1794, widać, że niektóre widowiska tego typu towarzyszyły ściśle określonym utworom dramatycznym lub muzycznym. Biorąc tę okoliczność pod uwagę, zyskujemy drugą, mniej liczną, lecz cenniejszą od pierwszej, listę uzupełnień:

1786.

- 10/IX. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
13/IX. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
17/IX. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
27/IX. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
12/X. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
24/X. Artarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.

- 16/XI. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
 29/XI. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
 2/XII. La Vestale — opera. Giovanni? Rauzmini?
 3/XII. La Vestale — opera. Giovanni? Rauzmini?
 9/XII. La Vestale — opera. Giovanni? Rauzmini?
 16/XII. Ariarate — opera. Moretti; muz. Tarchi.
 26. XII. La Folle journée, ou le Mariage de Figaro — komedja.
 Beaumarchais.
 28/XII. La Vestale — opera. Giovanni? Rauzmini?
 1788.
 11/X. La Belle Arsène — operetka. Favart; muz. Monsigny.
 1789.
 27/I. La Folle fournée, ou le Mariage de Figaro — ko-
 medja. Beaumarchais.
 1/II. Le Bourgeois gentilhomme — komedja. Molière.
 2/II. Le Bourgeois gentilhomme — komedja. Molière.
 17/II. Lucile — operetka. Marmontel; muz. Grètry.
 14/III. Pan poznany — komedja.
 1790.
 30/X. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 5/XI. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 18/XI. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 28/XI. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 11/XII. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 30/XII. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 1791.
 2/II. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 22/III. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 13/IV. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 21/IX. La Vergine del Sole — opera. Cimarosa?
 1792.
 3/V. Kazimierz Wielki. — dramat. Niemcewicz ¹⁾.
 1794.
 *1/III. Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale — opera.
 Bogusławski; muz. Stefani ¹⁾.
 2/III. Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale — opera.
 Bogusławski; muz. Stefani.
 3/III. Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale — opera,
 Bogusławski: muz. Stefani.

¹⁾ Wobec braku afisza Bernacki notował tę pozycję według „Krótkiej kroniki teatru polskiego“ Zalewskiego (Z.), a jak chce Rulikowski — Dmuszewskiego.

b) Sceny prowincjonalne.

(Wilno, Kraków, Lublin i Dubno).

Do historii teatru publicznego na prowincji zebrałem następujące notatki, uzupełniające dzieło Bernackiego. Wojciech Bogusławski w „Dziejach teatru Narodowego“ (Warszawa 1821) podaje kilka wiadomości o przedstawieniach wileńskich, które przeczytał nasz bibliograf. W r. 1785 grano „Fircyka w zalotach“ (s. 47), a nadto jesienią kilka oper, jak „Fraskatankę“, „Szkołę zazdrosnych“ i „Zmyśloną ogrodniczkę“ (s. 49). Z tego samego źródła pochodzi również wiadomość, jakoby w roku 1787 grano w Wilnie opery „Filozofowie wrzekomi“ i „Wyspa Alezyny“.

Do historii teatru publicznego czasów Stanisława Augusta Bernacki nie wyzyskał jednego bardzo cennego źródła bibliograficznego. Jest nim dzieło Karola Estreichera „Teatra w Polsce“ (Kraków, 3 t., 1873¹, 1876², 1879³), a dokładniej się wyrażając, zepchnięte na koniec tomu II i z tego powodu nie-spostrzeżone dopełnienie repertuaru krakowskiego (s. 712 i n.).

Wykaz Estreichera rozpoczyna pozycja, znana Bernackiemu z książki Bąkowskiego „Teatr Krakowski“ (Kraków 1907).

30 listopada 1788 roku, czytamy, odbyła się druga reprezentacja komedji „Wychowanka“ i baletu „Wanda królowa Polska“ (s. 712). Nie jest to jednak wiadomość o przedstawieniu w Krakowie, lecz w Warszawie. Na błąd Bąkowskiego (s. 72), a raczej Estreichera zwrócił uwagę Bernacki, mając przed sobą afisz warszawski (t. II, s. 294, 338). Okoliczność ta nastraja nas nieufnie do wykazu Estreichera, tembardziej, że sztuki wystawiane w Krakowie znane były ze sceny warszawskiej. Ze względu na luki w kolekcji afiszów sceny warszawskiej, nie jesteśmy dziś w stanie ustalić granic wiarygodności Estreichera, pewne jednak dane wskazują, że jeżeli wykaz jest błędny, to tylko częściowo. Być może, że i na jednym tylko błędzie się skończyło¹⁾.

¹⁾ Wystarczą następujące przykłady, popierające wiarygodność Estreichera: 1) 13 lutego 1790 roku grano w Krakowie „Fraskatankę“ (s. 715), tego zaś dnia ukazała się w Warszawie opera „La Contadina di spirito“, a obok niej balet „Zezwolenie wymuszone“; 2) 15 lutego 1790 roku grano w Krakowie „Staruszkę młodą“ Cohomolca i operetkę Gaetano „Nie zawsze śpi ten co chrapi“ (s. 715), w Warszawie zaś wystawiono tego dnia operę „Fra i due litiganti il terzo gode“, oraz balet „Kora i Alonzo“; 3) 20 czerwca 1790 roku grano w Krakowie „Cyrulika Sewilskiego“ Beaumarchais (s. 716), w Warszawie zaś komedję „Podrzutek“; 4) 24 czerwca 1790 roku na scenie krakowskiej ukazała się opera „Szkoła zazdrosnych“ (s. 716), w Warszawie tymczasem grano „Frantostwa Panfila“ Molière'a; wreszcie 5) 29 czerwca 1790 roku dano w Krakowie operetkę „Rekrut“ (Anseaume - Duni) i wymienioną już wyżej „Nie zawsze śpi ten co chrapi“ (s. 716), w Warszawie natomiast operę „Wieśniaczka u dworu“.

Z wykazu Estreichera korzystał Bąkowski, a ponieważ szereg pozycyji pominął, Bernacki, polegając na Bąkowskim, nie uwzględnił kilku znanych faktów z dziejów teatru krakowskiego. Uzupełnienia podaję poniżej według „Teatru w Polsce“, tom II, s. 713, 715 i 716.

1789.

- 14/III. „Dobra matka“ (La bonne mère) — komedja. Florian.
 „Pan poznany“ — komedja.
 „Małżeństwo Samnitów“ — balet. Kurtz.
- 20/XII. „Bliznięta“ (Les Mérechmes, ou les jumeaux) — komedja. Regnard, tł. Czartoryski.

1790.

- 29/IV. „Rekrut“ (Le Milicien) — operetka. Anseaume-Duni.
 „Dwóch strzelców i młeczarka“ (Les Deux chasseurs et la laitrière) — operetka. Anseaume-Duni, tł. Baudouin.
- 17/X. „Matka dobra (La bonne mère) — komedja. Florian.
 „Zaloty wiejskie“ — opera. Szymański-Kamieński.

Do historii teatru publicznego czasów Stanisława Augusta pewne szczegóły nieznanne dadzą się wydobyć z roczników „Gazety Warszawskiej“.

O teatrze lubelskim posiadam kilka ciekawych notatek.

20 maja 1786 roku, jako w oktawę imienin pani z Engelhardów Branickiej, odbyło się na „publicznym Theatrum“ przedstawienie prywatne dla zaproszonych gości, na którym odegrano operę Radziwiłła z muzyką Hollanda p. t. „Agatka“ („Gazeta Warszawska“, 1786, Supł. do nr. 43).

O przedstawieniach prywatnych, dawanych w teatrze publicznym w Lublinie, pisała jeszcze dwukrotnie „Gazeta Warszawska“, nie wymieniając tytułów sztuk wystawianych. W Suplemencie do nr. 82 z roku 1786 czytamy, iż „w dzień Imienin N. J. Xiążęcia Prymasa wieczorem zaprosił Prezydent gości na publiczne Theatrum na Traiedią“. W Suplemencie do nr. 99 tegoż roku podano, iż anniwersarz Króla obchodzony był solennie przez Trybunał. „2-go dnia wieczorem zaprosił Marszałek całe Publicum na zakupione przez siebie Theatrum tutejsze, które po skończeniu Tragedyi, było illuminowane“.

O teatrze publicznym w Dubnie słyszeliśmy już z ust Bogusławskiego, który kilkakrotnie odwiedzał z swą trupą dla antreprenera teatralnego bardzo intratne kontrakty dubieńskie¹⁾. Wędrowki do Dubna rozpoczęły się z rokiem 1783 na wezwanie ks. Michała Lubomirskiego. O pierwszych przedstawieniach pisze Bogusławski, że „szczupłość Teatru, w skarbcu

¹⁾ W. Bogusławski. Dzieła dramatyczne. Warszawa, 1821. Tom I. Dzieje Teatru Narodowego, s. 40, 44-5, 59, 62.

pałacowym na prędcie urzędzonego, pozbawiła nas wielkich korzyści, o czym łatwo mogłem później sądzić z dochodów, na wystawionym w drugim roku, ogromnym Teatrze, pobieranych“. Widowiska sceniczne w Dubnie zorganizował Lubomirski już w roku 1782. W „Doniesieniu“, załączonem do jednego z zeszytów „Gazety Warszawskiej“ za rok 1782, podano m. in. że podczas dorocznych kontraktów antreprenier sal ratuszowych będzie dawać komedje polskie na teatrze zamkowym każdego dnia którego nie będą reduty“. W jaki sposób bawiono się w Dubnie, świetnie ilustruje korespondencja z ostatnich dni karnawału 1786 roku („Gazeta Warszawska“, 1786, Supl. do nr. 19). Trudno jej nie zacytować:

„... w niedzielę sposobem dawnych Rzymian, w Wiedniu dotąd zachowanym, utarczka bestyj i dzikich zwierząt, po której nastąpiła komedja, a po niej Bal z Tańcami. W poniedziałek Kawalerowie mundurowo ubrani na Karuzelu, w biegu konia, Pierścienie zdejmowali: potym Balet na Teatrum nowo wystawionym był reprezentowany, co zakończył Bal z tańcami“. W ostatni wtorek była komedja, po niej Bal z tańcami“. Zupełnie takie same zabawy dworskie, tylko o charakterze prywatnym, odbywały się u ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Świadczą o tem materiały, zebrane przez Puljanowskiego i staloryt Żukowskiego do komedji F. U. Radziwiłłowej „Konsolacja po kłopotach“. Powyższe szczegóły do historii teatru w Dubnie, jako niewnoszące pozycyj literackich, przytoczone zostały tylko okolicznościowo.

2.

Sceny prywatne.

Skończywszy z teatrem publicznym, dorzucam obecnie garść szczegółów do historii teatru prywatnego czasów Stanisława Augusta.

Kilka wiadomości o przedstawieniach teatralnych posiadam z Radomyśla. W pałacu Metropolity. X. Jasona Smogorzewskiego w dzień imienin Króla, 18 maja 1782 roku, wystawiono komedję Oraczewskiego „Życie bez celu („Gazeta Warszawska“, 1783, Supl. do nr. 46).

Z okazji tej samej uroczystości dorocznej ukazał się w roku 1786 balet „Szczęśliwe rozbicie okrętu“, następnego zaś dnia dano balet p. t. „Don Juan, („Gazeta Warszawska“, 1786 Supl. do nr. 45).

Do historii teatru prywatnego Sanguszków w Sławucie notuję jedno przedstawienie z grudnia 1783 roku, na którym odegrano komedję „Polak Cudzoziemiec w Warszawie“ („Gazeta Warszawska“, 1784, Supl. do nr. 1).

O teatrze Ogińskiego w Słonimie dr. Bernacki zebrał sporo ciekawych notatek. Repertuar tej sceny wzbogacam jeszcze dwiema pozycjami bibliograficznymi.

W bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego pod sygn. U. X. $\frac{5}{88}$ znajduje się następujący druk, nikomu dotąd nieznan:

Opera Mocy świata grana na teatrom (sic!) słonimskim. — 16 × 9 cm. po obcięciu. K. 31. b. w. m. i r. W rękopisie biblioteki im. Wróblewskich w Wilnie p. l. 474 dochowało się libretto baletu p. t. „Filozofja Kobiet. Balet Allegoryczny Przed Szczęśliwe Przybycie Nayiaśniejszego Pana do Słonia Dla Teatru Jaśnie Wielmożnego JMCi Pana Oginskiego Hetmana WW.Xstwa Litewskiego przez Maryniego Balet-Maystra Komponowany. Muzyka zaś Fryderyka Bauma“.

* * *

Powyższe notatki do bibliografii repertuaru stanisławowskiego pozwalam sobie zakończyć wiadomością o dwóch materiałach nieznanach, jednym druku i jednym rękopisie. Władysław Trębicki w „Encyklopedji teatru“¹⁾, opierając się na katalogu biblioteki grodzieńskiej, dał lakoniczną relację o komedji p. t. „Mentor“, wydanej przez drukarnię Akademji Wileńskiej w roku 1790. Druk ten nieznan jest bibliografom.

Wreszcie zwracam uwagę, iż tragedia p. t. „Jadwiga“ z roku 1776, o której dotychczasowi badacze czerpali wiadomość z „Wyboru różnych gatunków poezyj“ Bielskiego (Część III, 1807, s. XXXIII) znajdowała się niegdyś w bibliotece pijarskiej w Warszawie. „Catalogus librorum Bibliothecae Collegii Regii Varsaviensis Clericorum Regularium Scholarum Piarum renovatus. Varsaviae“. (1822) podaje w dziale „Libri manuscripti“ (nr. 63, s. 495) tytuł następujący; „Traiedya Jadwiga Wielka Xiężna Litewska 1776 napisana. Vol. I.“

II.

Krytyka autorstwa niektórych dramatów stanisławowskich.

O ile notatki dotychczasowe dotyczyły kwestyj ilościowych repertuaru stanisławowskiego, o tyle te, które obecnie przyjdą dotyczyć będą kwestyj jakościowych i obracać się będą w kręgu tych samych zagadnień, mianowicie zagadnień autorstwa. Do podjęcia prac literackich z tego zakresu zachęcał dr. Bernacki we wstępie do swego dzieła. Podniecie tej zawdzięcza powstanie niniejsze pokłosie, ułożone w porządku alfabetycznym tytułów sztuk omawianych²⁾.

¹⁾ Pracy tej dokonanej w rękopisie, poświęcę osobny artykuł.

²⁾ Trzy przyczynki w formie mniej poprawnej drukowane były gdzieindziej. Por. moje artykuły: „Amant doktor“, komedja anonimowa z czasów Stanisława Augusta („Ruch literacki“, R. II, 1927, Nr. 10), „Podejrzliwi“, komedja Bohomolca („Ruch literacki“, R. III, 1928, Nr. 4); Pseudo-Krasińskiego tragedia o Zygmuncie Auguście („Tygodnik Ilustrowany“, 1928, Nr. 43).

I.

„Amant doktor“.

Komedja „Amant doktor“ wydana w roku 1780 bez wymieniania nazwiska autora i zaliczona przez dr. Bernackiego do grupy utworów anonimowych (t. II, s. 198 i 363), jest skróconym przekładem komedji Molière'a „L'Amour médecin“.

Stosunek przekładu do oryginału przedstawia się następująco:

Tłumacz zgodnie z zwyczajami, przyjętymi w epoce stanisławowskiej, zmienił nazwiska bohaterów i w przekładzie uwzględnił tylko 7 pierwszych scen aktu I, scena 1 aktu II, oraz sceny 3—9 aktu III z pominięciem kupletów w scenie 8. Do przeróbki weszło ogółem 15 scen oryginału, które tłumacz ujął w 14 scenach, łącząc sceny 8 i 9 aktu III w jedną całość. Trzyaktowa komedja Molière'a stopiona została na jednoaktową, tłumacz, wprowadzając skróty, usunął z akcji wszystkie sceny, w których występowali doktorzy, sprowadzeni przez Sganarela (Twardzickiego) i trzeba przyznać, że pomysł to był nienajgorszy, gdyż sceny, w których Molière żartował z medycyny, niepotrzebnie tamowały bieg wypadków. Krok ten podyktowały jednak nie tylko względy artystyczne, ale również ideowe. Satyryczne wycieczki Molière'a w stronę medycyny stały w sprzeczności z dążeniami pionierów kultury Oświecenia. Wystarczy tu przypomnieć artykuł Mitzlera o komedji Legrand'a „Ślepy dobrze widzący“, drukowany w języku polskim w „Monitorze“ (1774, Nr. 89), a w języku niemieckim w trzecim liście Mitzlera o teatrze warszawskim.

Oryginalny skrót to nie jedyny dowód, że przekładu podjął się człowiek inteligentny i kulturalny, doskonale odczuwający słabe strony utworu komedjopisarza francuskiego. Do 14 scen, mających swe odpowiedniki u Molière'a, tłumacz dodał jedną oryginalną i ze wszech miar charakterystyczną, mianowicie wprowadził monolog subretki Helisi (Lirety) i połączył nim zapożyczone z oryginału sceny 1 aktu II i 3 aktu III. Monolog Helisi, stanowiący dziesiątą scenę przeróbki, w sposób bardzo dyskretny przygotowuje wejście Doranta (Klitandra), przebranego za doktora i daje widzowi do zrozumienia, że całą tę grę zainscenizowała subretka, wywiązując się z obiecaney pomocy w scenie 4 aktu I. Otóż u Molière'a brak takiego monologu dawał się dotkliwie odczuwać, zwłaszcza, że autor kazał bardzo długo czekać na akcję subretki i balastem satyrycznym zaciemnił konstrukcję komedji.

Tłumacz, jak widać z powyższych przykładów, pragnął udoskonalić komedję Molière'a. Tendencja ta znalazła swój wyraz również gdzieindziej. W przekładzie sceny 3 rozerwana została przydługa tyrada Lizety (Helisi) wraconem zdaniem Klitandra (Doranta). Podobnie chcąc ożywić akcję utworu tłu-

macz dopuścił się amplifikacji epilogu. Ostatnia scena komedji, w oryginale bardzo blada i zlekka tylko naszkicowana, w przeróbce została odpowiednio rozszerzona celem uwydatnienia gry Twardzickiego (Sganarela) po ucieczce córki z Dorantem (Klitandrem). Poza wymienionemi odchyleniami od tekstu oryginału należy jeszcze zwrócić uwagę na jeden drobiazg, już mniej charakterystyczny. Tłumacz, usuwając ze sceny doktorów nie mógł spolszczyć dosłownie sceny 1 aktu II. Skróty i drobne zmiany były tu konieczne ze względu na dalszy bieg wypadków.

Poniżej podaję próbkę przekładu wraz z odpowiednim tekstem oryginału, tudzież tablicę orjentacyjną¹⁾.

T e k s t y.

AMANT DOKTOR

Komedia
w jednym akcie.

Osoby.

Twardzicki, Ociec Agatki.
Agatka, Córka Twardzickiego.
Klicka, Sąsiadka Twardzickiego.
Julusia, Synowica Twardzickiego.
Dorant, Amant Agatki.
Helisia, Pokoiowa.
Marcin, Złotnik.
Prostacki, Tapisser.
Protazy, Służący.
Pisarz.
Maszki z muzyką.

Akt I.

Scena I.

Twardzicki, Klicka, Julusia, Prostacki, Marcin.

Twardzicki.

Cóż to za odmienny los tego życia! Ah! można mówić beśpiecznie, że nigdy jedno złe nie przyidzie samo! Jedną tylko żonę miałem, i tey trzeba umrzeć.

¹⁾ Przy okazji warto zwrócić uwagę na to, że w bibliotece Ord. Zamoyских w Warszawie znajduje się egzemplarz „Amanta doktora“ z dopisaną atramentem obsadą: Twardzicki — Zieliński; Agatka — Brzoska, Klicka — Zielińska; Dorant — Dmuszewski; Julusia — Indycewska; Helisia — Zdanowiczowa; Marcin — Krzesiński; Prostacki — Damse; Protazy — Rywacki. Z obsady powyższej wynika, że przedstawienie projektowane było około roku 1813, jednak ponieważ ślad po niem się nie dochował w „Roczniku“ teatru Narodowego, należy przypuszczać, że nie doszło do skutku. Właściwa premiera komedji „L'Amour médecin“ Molière'a na scenie warszawskiej odbyła się dopiero 30 listopada 1821 roku. Grano ją wówczas jeden zaledwie raz w przekładzie Fr. Kowalskiego.

Prostacki.

A wieleż ich chcieliście mieć, mój Panie?

Twardzicki.

Umarła, niestetyż, Mci Panie Prostacki! i tak czuję tę stratę, że iey sobie bez łez przypomnieć nie mogę. Jey postęпки nie zawsze mi były do smaku, i nayeściej mieliśmy nad czym zrędzić. Ale cóż nakoniec! Śmierć wszystkie rzeczy godzi i dla tego muszę ją płakać; inaczej może wadzilibyśmy się. Ze wszystkich dzieci, których mi dał Pan Bóg, nie została mi tylko iedna córka, i ta iest teraz moim zmartwieniem, bo widzę ją w najczarniejszej melancholii, w nieukojonym smutku, a nie widzę ani przyczyny, ani sposobu do zapobieżenia temu. To mi głowę zawraca, i trzebaby mi dobrej rady w tey mierze, (*do Julusi*). Ty iesteś moją synowicą, (*do Klicki*) W. Pani moia sąsiadka, (*do Prostackiego i Marcina*) a W. Panowie moi kumowie i przyjaciele; proszę, doradźcie mi, co mam czynić.

Marcin.

Zeby tak na mój rozum, to mi się zdaje, że stroie i umizgi naybardziej weselą Panny; kupiłbym iey ieszcze dziś gotowalnię, lub inne iakie kleynociki...

Prostacki.

A gdyby tak na mnie, tobym iey kazał pięknym obiciem wybić pokoik, żeby to i oko i umysł weseliło.

Klicka.

Jabym tyle ceremonii nie czyniła; ale wydałabym ją za tego, który nie dawno się o nią starał.

Julusia.

Mnie się zdaie, że Panna Agatka wcale nie ma zdrowia do małżeństwa, i byłoby ją na to wydać niebezpieczeństwo życia. Wcale nie zda się do świata, i naylepiey ją do klasztoru wsadzić, gdzie się zabawi przyzwoiciey do swego humoru.

Twardzicki.

Wszystkie te rady nieporównaney piękności zapewne; ale ia ie znajduię diabelnie interessowane. Wy, Panie złotniku, macie zapewne iakie srebro, których się wam pozbyć trzeba; a wasza rada, Panie Prostacki, za katy trąci obiciem z waszego sklepu; W. Pani nie gniewiałabyś się, żeby moia córka poszła za tego, co go sama tak nawidzisz; a nayukochańsza synowica moia pała duchem odwrócenie córki moiey od tych marności, które na nią spadną po wstąpieniu Agatki do klasztoru. Więc, za pozwoleniem W. Państwa, żadney rady nie słucham. (*Do siebie mówi*) Co to za Radni Panowie!

L'AMOUR MEDECIN

Comédie-ballet en trois actes.

Personnages du prologue :

La Comédie.

La Musique,

Le Ballet.

Personnages de la comédie :

Sganarelle, père de Lucinde.

Lucinde, fille de Sganarelle.

Clitandre, amant de Lucinde.

Aminte, voisine de Sganarelle.

Lucrèce, nièce de Sganarelle.

Lisette, suivante de Lucinde.

M. Guillaume, marchand de tapisseries.

M. Josse, orfevre.

M. Tomès

M. Desfonandrès

M. Macroton

M. Bahis

M. Filerin

Un Notaire

} médecins.

Champagne, valet de Sganarelle.

Personnages du ballet.

Première entrée.

Champagne, valet de Sganarelle, dansant.

Quatre médecins, dansants.

Seconde entrée.

Un opérateur, chantant.

Trivelins et Scaramouches, dansants, de la suite de l'opérateur.

Troisième entrée.

La Comédie.

La Musique.

Le Ballet.

Jeux, Ris, Plaisirs, dansants.

Acte premier.

Scène première.

Sganarelle, Aminte, Lucrèce, M. Guillame, M. Josse.

Sganarelle.

Ah! l'étrange chose que la vie! et que je puis bien dire, avec ce grand philosophe de l'antiquité, que qui terre a guerre a, et qu'un malheur ne vient jamais sans l'autre! Je n'avais qu'une seule femme, qui est morte.

M. Guillaume.

Et combien donc en voulez-vous avoir?

Sganarelle.

Elle est morte, monsieur Guillaume, mon ami. Cette perte m'est très sensible, et je ne puis m'en ressouvenir sans pleurer. Je n'étais pas fort satisfait de sa conduite, et nous avons le plus souvent dispute ensemble; mais enfin la mort rajuste toutes les choses. Elle est morte; je la pleure. Si elle était en vie, nous nous querellerions. De tous les enfants que le ciel m'avait donnés, il ne m'a laissé qu'une fille et cette fille est toute ma peine; car enfin je la vois dans une mélancolie la plus sombre du monde, dans une tristesse épouvantable, dont il n'y a pas moyen de la retirer, et dont je ne saurais même apprendre la cause. Pour moi, j'eu perds l'esprit, et j'aurais besoin d'un bon conseil sur cette matière (*à Lucrèce*). Vous êtes ma nièce; (*à Aminte*) vous, ma voisine; (*à M. Guillaume et à M. Josse*) et vous, mes compères et mes amis; je vous prie de me conseiller tout ce que je dois faire.

M. Josse.

Pour moi, je tiens que la braverie et l'ajustement est la chose qui réjouit le plus les filles; et si j'étais que de vous, je lui achèterais, dès aujourd'hui, une belle garniture de diamants, ou de rubis, ou d'émeraudes.

M. Guillaume.

Et moi, si j'étais en votre place, j'achèterais une belle tenture de tapisserie de verdure, ou à personnages, que je ferais mettre dans sa chambre, pour lui réjouir l'esprit et la vue.

Aminte.

Pour moi, je ne ferais pas tant de façons; je la marierais fort bien, et le plus tôt que je pourrais, avec cette personne qui vous la fit, dit-on, demander il y a quelque temps.

Lucrèce.

Et moi, je tiens que votre fille n'est point du tout propre pour le mariage. Elle est d'une complexion trop délicate et trop peu saine, et c'est la vouloir envoyer bientôt en l'autre monde, que de l'exposer, comme elle est, à faire des enfants. Le monde n'est point du tout son fait, et je vous conseille de la mettre dans un convent, où elle trouvera des divertissements, qui seront mieux de son humeur.

Sganarelle.

Tous ces conseils sont admirables assurément; mais je les tiens un peu intéressés, et trouve que vous me conseillez fort bien pour vous. Vous êtes orfèvre, monsieur Josse; et votre conseil sent

son homme, qui a envie de se défaire de sa marchandise. Vous vendez des tapisseries, mousieur Guillaume, et vous avez la mine d'avoir quelque tenture qui vous incommode. Celui que vous aimez, ma voisine, a dit-on quelque inclination pour ma fille; et vous ne seriez pas fâchée de la voir la femme d'un autre. Et quant à vous, ma chère nièce, ce n'est pas mon dessein, comme on sait, de marier ma fille avec quique ce soit, et j'ai mes raisons pour cela; mais le conseil que vous me donnez de la faire religieuse est d'une femme qui pourrait bien souhaiter charitablement d'être mon héritière universelle. Ainsi, messieurs et mesdames, quoique tous vos conseils soient les meilleurs du monde, vous trouverez bon, s'il vous plaît, que je n'en suive aucun (*seul.*) Voilà de mes donneurs de conseils à la mode.

T a b l i c a

illustrująca stosunek przekładu skróconego do oryginału.

L'Amour médecin	Amant doktor
Comédie - ballet en trois actes.	Komedja w jednym akcie.
Prologue.	—
Acte premier.	Akt I.
Scène I	Scena I
Scène II	Scena II
Scène III	Scena III
Scène IV	Scena IV
Scène V	Scena V
Scène VI	Scena VI
Scène VII	Scena VII
Scène VIII	—
Scène IX	—
Acte second.	—
Scène I	Scena VIII
—	Scena IX
Scène II	—
Scène III	—
Scène IV	—
Scène V	—
Scène VI	—
Scène VII	—
Scène VIII	—
Acte troisième	—
Scène I	—
Scène II	—
Scène III	Scena X
Scène IV	Scena XI
Scène V	Scena XII
Scène VI	Scena XIII

Scène VII	}	Scena XIV
Scène VIII		Scena XV
Scène IX		

2.

„Podejrzliwi“.

Ostatnia zdaje się komedja Bohomolca p. t. „Podejrzliwi“ ukazała się anonimowo drukiem w roku 1781, przyczem kwestję autorstwa tego utworu rozwiązał dopiero dr. Bernacki, opierając się nietylko na wiarogodnej relacji współczesnego „Journal du théâtre de Varsovie“, lecz również na języku sztuki. Uwagi dr. Bernackiego wymagają jednak uzupełnienia, gdyż jak się okazuje, „Podejrzliwi“ nie są oryginalnem dziełem Bohomolca, lecz tylko prozaicznym przekładem znanej komedji Molière’a. „Sganarelle ou le cocu imaginaire“. Tłumacz zmienił nazwiska bohaterów i akcję jednoaktowej komedji rozbił na trzy akty, tak, że akt I objął scen 6, akt II — 11, zaś III — 7. Ze zmian, których się dopuścił Bohomolec, zasługują nadto na wyróżnienie następujące. Dwie ostatnie sceny komedji w przekładzie zostały znacznie rozszerzone, Bohomolec widać nie docenił lakoniczności tekstu moljerowskiego, kiedy gwoli realizmowi zmniejszył tempo epilogu. Poza tem w jednym wypadku przekład został dostosowany do stosunków polskich, mianowicie w scenie I komedji, którą też dla przykładu niżej cytujemy.

T e k s t y.

PODEJRZLIWI.

Komedja
w trzech aktach.

Osoby.

Staruszkiewicz.
Rozalja, córka Staruszkiewicza.
Gaszkiewicz, kawaler Rozalji.
Biedak, lokaj Gaszkiewicza.
Prostakiewicz, mieszczanin.
Żona Prostakiewicza.
Bogacki, ociec Anzelma.
Agatka, służąca Rozalji.
Krewny Prostakiewicza żony.
Scena w Wilnie.

Akt I.

Scena I.

Staruszkiewicz, Rozalja, Agatka.

Rozalja

Płacząca wchodzi, a Ociec za nią.

Rozalja *mówi*

Ah nigdy się tego nie spodziewaj mój ojciec, żeby me serce na to zezwolić miało.

Staruszkiewicz.

Co tam pod nosem burczysz, niewdzięcznico? Chcesz się temu sprzeciwić, com postanowił? Nie będzie z tego nic. Rozumiesz, że nie potrafię nad tobą użyć mej władzy? Chcesz, żebym ja mój rozum ojcowski stosował do twego młodego mózgu? Kto z nas dwojga ma większe prawo do tego, ty czyli ja? Albo to twoja głowa ma tyle, co ja, rozumu do poznania co jest pożyteczniejszego? Strzeż się, strzeż się pobudzać mię do gniewu, jeśli nie chcesz doznać jak silną jeszcze mam rękę. Twoja rzecz przyjąć bez tych grymasów małżonka, któregom ci wyznaczył. Ale mówisz (*mówi tonem kobiety*) Ja go jeszcze dobrze nie znam, jakiego on jest humoru, trzeba mi wprzód uważać, czy się zgadza z moim. (*znowu swym tonem mówi*) Wiedząc jak znaczna na niego spada substancja nie powinnaś o resztę badać się. Anzelm. dziedzic kilku tysięcy dukatów, ma dość wdzięków, aby był kochanym. Nie gadajże mi więcej o tym. Kto ma tak znaczną summę, możesz być pewna, że jest i ładny i grzeczny i uczciwy.

Rozalja.

Niestety!

Staruszkiewicz.

Cóż to do stu katów ma znaczyć ten niestety! Porzuć ty, porzuć mówię, te niestety: bo jeśli mię do większego jeszcze gniewu pobudzisz, zaśpiewasz mi inaczej niestety. Otóż, otóż pożytek z czytania tych bezbożnych Romansów. Te ci głowę zawróciły, te miłością nierozumną twe serce zaprzątnęły. Lepiejbyś uczyniła, żebyś czytała: Popielec bez popiołu, albo Strzałę pobożną do postrzału sere ludzkich na światłoienne wypuszczoną. I to piękna książka: Młotek serca ludzkie drylujący. Albo i ta: Trąba ogromna z fletami do płaczu pobudzającymi, cztery okropne tony wydająca. Znajdziesz te książki w spiżarni naszej. Te czytaj, a upewniam, że nauczysz się, jak masz żyć na świecie i jak powinnaś iść za wolą ojcowską.

Rozalja.

Czyż możesz mój Ojciec tego na mnie wymagać, abym zapomniała na stateczne ku mnie serca przywiązanie Gaskiewiczza? Byłabym winna, gdybym go sama bez twojej woli sobie obrała; wszakżeś sam mnie na to namówił, abym mu dała me słowo.

Staruszkiewicz.

Żebyś mu i tysiąc dała, to wszystko nic nie warto, skoro się

drugi dla ciebie nadarzył człowiek całem majątny. Gaskiewicz jest grzeczny to prawda, niema co mówić przeciwko temu: ale wiedź o tym, że grzeczność przed bogactwem ustąpić powinna; że złoto i najszpetniejszym dodaje wdzięków osobliwszych i że bez niego wszystkie ozdoby są nudne. Wiem ja o tym, że ci się Anzelm nie podoba, ale choć nie jest twoim kochankiem, będzie jednak mężem. Nie uwierzysz, jak wiele może nad sercem imię małżonka; i miłość, która się po ślubie rodzi, mocniejsza bywa. Ale na coż się zatrudniam temi namowami, który mam prawo samowładnie rozkazać? Dajże więc pokój, proszę cię, daj pokój twoim narzekaniom; cierpieć już dłużej nie mogę tego dziwactwa. Ten przyszły twój małżonek ma tu przyjść dziś wieczorem. Patrzże, żebyś mi go przyjęła jak najmiej: bo jeśli nie... Więcej nie chcę mówić.

SGANARELLE, OU LE COCU IMAGINAIRE.

Comédie en un acte.

Personnages.

Gorgibus, bourgeois de Paris.

Célie, sa fille.

Lélie, amant de Célie.

Gros-René, valet de Lélie.

Sganarelle, bourgeois de Paris et cocu imaginaire.

La femme de Sganarelle.

Vilebrequin, père de Valère.

La suivante de Célie.

Un parent de la femme de Sganarelle.

Scène première.

Gorgibus, Célie, la Suivante de Célie.

Célie

sortant toute éplorée et son père la suivant.

Ah! n'esperez jamais que mon coeur y consente.

Gorgibus.

Que marmottez-vous là, petite impertinente?

Vous prétendez choquer ce que j'ai résolu?

Je n'aurai pas sur vous un pouvoir absolu?

Et, par sottés raisons, votre jeune cervelle

Voudrait régler ici la raison paternelle?

Qui de nous deux à l'autre a droit de faire loi?

A votre avis, qui mieux, ou de vous, ou de moi,

O sotté! peut juger ce qui vous est utile?

Par la corbleu! garder d'échauffer trop ma bile;

Vous porriez éprouver, sans beaucoup de longueur,

Si mon bras peut encor montrer quelque vigueur.

Votre plus court sera, madame la mutine,
 D'accepter sans façon l'époux qu'on vous destine.
 J'ignore, dites-vous, de quelle humeur il est,
 Et dois auparavant consulter s'il vous plaît ;
 Informé du grand bien qui lui tombe en partage,
 Dois-je prendre le soin d'en savoir davantage ?
 Et cet époux ayant vingt mille bons ducats,
 Pour être aimé de vous doit-il manquer d'appas ?
 Allez, tel qu'il puisse être, avecque cette somme.
 Je vous suis caution qu'il est très-honnête homme.

Célie.

Hélas !

Gorgibus.

Eh bien, hélas ! Que veut dire ceci ?
 Voyez le bel hélas nous donne ici !
 Eh ! que si la colère une fois me transporte,
 Je vous ferai chanter hélas de bonne sorte !
 Voilà, voilà le fruit de ces empressements
 Qu'on vous voit nuit et jour à lire vos romans ;
 De quolibets d'amour votre tête est remplie,
 Et vous parlez de Dieu bien moins que de Clélie.
 Jetez-moi dans le feu tous ces méchants écrits
 Qui gâtent tous les jours tant de jeunes esprits ;
 Lisez-moi, comme il faut, au lieu de ces sonnettes,
 Les Quatrains de Pibrac, et les doctes Tablettes
 Du conseiller Matthieu ; l'ouvrage est de valeur,
 Et plein de beaux dictons à réciter par cœur.
 La Guide des pêcheur est encore un bon livre ;
 C'est là qu'en peu de temps on apprend à bien vivre ;
 Et si vous n'aviez lu que ces moralités,
 Vous sauriez un peu mieux suivre mes volontés.

Célie.

Quoi ! vous prétendez donc, mon père, que j'oublie
 La constante amitié que je dois à Lélia ?
 J'aurais tort, sans vous, je disposais de moi,
 Mais vous-même à ses vœux engageâtes ma foi.

Gorgibus.

Lui fût-elle engagée encore davantage,
 Un autre est survenu, dont le bien l'en dégage.
 Lélia est fort bien fait ; mais apprends qu'il n'est rien
 Qui ne doive céder au soin d'avoir du bien ;
 Que l'or donne aux plus laids certain charme pour plaire,
 Et que sans lui le reste est une triste affaire.
 Valère, je crois bien, n'est pas de toi chéri ;
 Mais s'il ne l'est amant, il le sera mari.

Plus que l'on ne le croit, ce nom d'époux engage,
 Et l'amour est souvent un fruit de mariage.
 Mais suis-je pas bien fat de vouloir raisonner
 Où de droit absolu j'ai pouvoir d'ordonner?
 Trêve donc, je vous prie, à vous impertinences.
 Que je n'entende plus vos sottises doléances.
 Ce gendre doit venir vous visiter ce soir;
 Manquez un peu, manquez à le bien recevoir:
 Si je ne vous lui vois faire fort bon visage,
 Je vous... Je ne veux pas en dire davantage.

3.

„Sądy u wójta.“

Komedja „Sądy u wójta“, wydana drukiem w roku 1780 bez wymienia nazwiska autora (por. Bernacki, t. II, s. 298), jest przekładem komedji Brueys'a i Palaprat'a p. t. „Avocat Patelin“. Narazie nie udało mi się dokładnie zestawić tekstów, gdyż na terenie Warszawy komedję polską posiada tylko biblijoteka Zamojskich, zaś francuską tylko biblijoteka warszawskich teatrów miejskich, przyczem żadna z tych biblijotek nie chciała drugiej książki wypożyczyć.

T e k s t y.

SĄDY U WÓJTA

komedja w trzech aktach.

Osoby.

Magdebura, Wójt.
 Lokciewicz, kupiec.
 Szczęsny, syn Łokciewicza, kawaler Łucji.
 Grypsiewicz, Patron.
 Grypsiewiczowa.
 Łucja, ich córka.
 Magda, sługa Łucji.
 Jurga, owczarczyk.
 Parobek.

Akt pierwszy.

Teatr okazuje ulicę.

Scena I.

Grypsiewicz *sam.*

Bądź co bądź! na tom się uwziął i muszę dopiąć, żebym dziś jeszcze pokazał się w nowych sukniach, choć nie mam szeląga przy duszy... jak widzę nie darmo to ludzie mówią, że być złodziejem, a być ubogim na jedno to wychodzi. Ktożby u diabła

wierzył, widząc mię w takiej łachmanie odartej, że jestem patronem w sądach Pana Wójta? prędzej mię osądzi każdy uprzywilejowanym, uczciwszy uszy, hyclem tego miasteczka... od dwóch niedziel opuściłem wieś i przenieśliem się tu, rozumiejąc, że mi tu lepiej będzie, aż widzę coraz gorzej... Z tej strony mam sąsiadem mego kmotra Pana Wójta, ale cóż potym? Zarobku pasz; ani jednej sprawy w sądach jego nie widać. Z tamtej strony mieszka bogaty sukiennik, a diabliz mi po nim! kiedy nie masz za co ani paklaku na kontusz sobie kupić... ah nędzny Grypsiewicz! cóż u kata poczniesz z twoją żoną, która chce koniecznie wydać córkę za mąż? a któżby u diabła jej chciał, widząc ojca takim charłakiem?... darmo... trzeba tu widzę chcąc nie chcąc fortelu zażyć... nie inaczej muszę łbem kręcić, jakbyto kształtnie naborg wziąć na parę sukien w kramie Pana Łokciewicza mego sąsiada... a tak udawszy się za człowieka majątnego, kto córką moją pogardzi?

L'AVOCAT PATELIN.

Comédie en trois actes.

Personnages.

Patelin, Avocat.

Madame Patelin, femme de l'Avocat.

Henriette, fille de Patelin.

Guillaume, Drapier.

Valere, fils de Guillaume & Amant de Henriette.

Collete, Servante de Patelin & fiancée à Agnelet.

Agnelet, Berger de Guillaume, Amant de Colette.

Bartolin, Juge du Village.

Un paysan.

Deux Records.

Acte I

Scene premiere.

M. Patelin, *seul*.

Cela est résolu; il faut, aujourd' hui même, quoique je n'aie pas le sol, que je me donne un habit neuf. Ma foi ou a raison de dire; il vandroit autant être ladre qui d'être pauvre. Qui diantre, à me voir ainsi habillé, me prendroit pour un Avocat? Ne diroit ou pas plutôt que je serois le Magister de ce Bourg? Depuis quinze jours j'ai! quitté le Village où je demeuerois pour venir m'établir en celui-ci, croyant d'y faire mieux mes affaires: elles vont de mal en pis. J'ai de côté-là, pour voisin, mon compere te Juge du lieu; pas un pauvre petit procès. De cet autre côté un riche marchand Drapier; pas de quoi m'acheter un méchant habit. Ah! pauvre Patelin! pauvre Patelin! comment faras-tu pour contenter ta femme, qui veut absolument que tu maries ta fille? Qui

diantre voudra d'elle en te voyant ainsi dégunillé? Il te faut recours à l'industrie... Qui, fâchons adroitement à nous procurer à crédit un bon habit de drap dans la boutique de Monsieur Guillaume notre voisin. Si je puis une fois me donner l'extérieur d'un homme riche, tel qui refuse ma fille...

Stwierdziwszy, że komedja „Sądy u wójta“ jest przekładem „L'Avocat Patelin“ Brueys'a i Palaprat'a warto przy okazji zlikwidować sprawę rzekomego plagiatu, popełnionego przez aktora lubelskiego, Aśnikowskiego¹⁾. W nr. 78 „Gazety Warszawskiej“ za rok 1824 ukazała się korespondencja z Lublina, podpisana pseudonimem Gorliwskiego. W korespondencji tej czytamy m. i., że Aśnikowski wydał komedję „Sprawa w Osieku“, „dzieło prawda, że dość wiernie naśladowane, bo jest to niemal dosłownie przepisana komedja, drukowana w Warszawie w roku 1780 pod tytułem: Sądy Wójta. Kopja od oryginału różni się tem szczególnie, że w wznowionem wydaniu wypuszczona jest scena Kramarza z obrońcą, która wykrywając wybieg jakim ostatni wyłudził sukno od pierwszego, sztukę zrozumiałszą i interesowniejszą robi, dodani zaś trębacz i woźny, których niema w oryginale, nową rodzą niedorzeczność; Wójt bowiem mówi po łacinie, a po polsku pisać nie umie, gdy tymczasem Woźny sądów Wójtowskich czyta obwieszczenie doskonale; dawniejszy autor był grzeczniejszy dla Pana Wójta, bo mu tej umiejętności nie przeczy“. Korespondent „Gazety Warszawskiej“ uchwycił związek, zachodzący między komedją Aśnikowskiego, a anonimową z roku 1780, jednak z swego spostrzeżenia wyciągnął wnioski najfałszywsze. Na karcie tytułowej komedji Aśnikowskiego p. t. „Wójt sędzia prezydujący czyli Sprawa w Osieku“ (Lublin, 1824) czytamy wyraźnie, iż myśl komedji została wzięta z francuskiego.

Aktor lubelski zawinił o tyle, że niedokładnie powołał się na źródło i tem samem wyzyskał łatwowierność niejednego z czytelników co do granic oryginalności swych poczynań, jednak wina ta nie jest winą z historycznego punktu widzenia, gdyż analogiczne grzechy popełniała cała plejada ówczesnych dostawców repertuaru teatralnego. Źródłem komedji Aśnikowskiego była ta sama komedja francuska, której przekład stanisławowski nosił tytuł „Sądy u wójta“, mianowicie „L'Avocat Patelin“ Brueys'a i Palaprat'a. Należy tu również dodać, że gdyby nawet Aśnikowski wbrew zapowiedzi w nagłówku swego utworu opierał się na komedji stanisławowskiej, nie zasługiwałby jeszcze na miano kopisty. Dokładniejsze omówienie tej sprawy wykracza już poza ramy niniejszej notatki. Poniżej dla przykładu podaję część pierwszej sceny przeróbki Aśnikowskiego, która, jak łatwo zauważyć, ściśle idzie za oryginałem.

¹⁾ Kwestji tej nie porusza Bernacki, podobnie jak wcześniej Estreicher.

WÓJT SĘDZIA PREZYDUJĄCY czyli SPRAWA W OSIEKU.

Krotochwila ze śpiewami w 1. Akcie.

Osoby.

Pankracy Zawierucha, Wójt miasta Osieka.

Pafnucy Szafran, kupiec.

Piotruś, syn jego.

Protazy Gryzmoła, pisarz wójta i obrońca w jego sądach.

Prudencjanna Gryzmolina.

Pelagja, jej służąca.

Pawełek, sługa Szafrana.

Prokop Krzykajło, woźny.

Polikarp Dmiwiatr, trębacz.

Pachołcy, mieszkańcy miasta Osieka, jako to: mężczyźni, kobiety i dzieci, żydzi, żydówki, żydzięta.

Scena w mieście Osieku.

Scena I.

(Teatr wystawia ulicę).

Gryzmoła (*sam, siedzi na kamieniu*).

O. dziedziczna fortuna!... czyliż nigdy nie przestaniesz swoich figłów!... mam dosyć w głowie, ale w kieszeni mało. — Sława moja niczem nie jest naruszona!... ale cóż, suknie zato djable poszarpane. — Jestem pisarzem głowy tego miasteczka, a co większa obrońcą w sądach wójtowskich — lecz cóż stąd?... nikt się nie chce processować; wszyscy żyją w zgodzie. Mam dosyć piękną żonę... cóż mi z niej przyjdzie; gdybym przynajmniej mieszkał w stolicy.., możebym lepiej na tem wyszedł... mam córkę niczego... Ale któż ją weźmie?... dziś nie patrzą na twarzączkę córki, tylko na szkatułę ojca lub matki; kocha się w niej prawda syn tutejszego kupca, który niedawno osiadł w tem miasteczku. — Lecz z tego nic nie będzie!... bo choćby syn chciał się z nią zenić, ojciec na to nie pozwoli. Jest to słyseż kutwa w najwyższym stopniu!... Oh!... nie jestże to niesprawiedliwością losu?... aby taki człowiek i z takim dowcipem jak ja siedział zawsze na koszu!... Genjusz wykrętów przybądź mi na pomoc!... O gdybym mógł ziarno niezgody wrzucić w to miasteczko!... gdybym mógł wszystkich pokłócić... Gdybym wreszcie choć mógł ubrać się porządniej... Gdyż w dzisiejszych czasach więcej suknia popłaca, aniżeli zdatność człowieka.

4.

„Zygmunt August.“

Fragment tragedji o Zygmuncie Auguście rzekomo pióra Krasickiego wydał Bernacki dopiero w artykule „Krasiciana“,

wchodzącym w skład „Studjów staropolskich“, ofiarowanych prof. Brücknerowi (Kraków 1928, str. 583—587), jednak dał o nim wzmiankę już w dziele „Teatr, dramaty i muzyka za Stanisława Augusta“ t. II, str. 322). Czy jednak jest to utwór Krasickiego, śmiem wątpić, chociaż wierzę dr. Bernackiemu na słowo, że pochodzenie rękopisu (autograf) przemawiało za takim rozwiązaniem kwestji autorstwa. Bernacki sam do tego zachęcał, by porównano fragment z tragedją Wybickiego „Zygmunt August“. Z porównania tekstów okazało się, że fragment do tego stopnia jest bliski utworowi Wybickiego, że gdyby przyjął autorstwo Krasickiego, stanęlibyśmy w obliczu dziwnej zagadki historyczno-literackiej. Mojem zdaniem mamy tu do czynienia z wcześniejszą redakcją tragedji Wybickiego. Notatka w „Tygodniku Ilustrowanym“ (1928, Nr. 43) nie wszystkich przekonała, wobec tego spór przenoszę na łamy „Pamiętnika literackiego“.

Fragment, wydany przez Bernackiego, obejmuje dwie sceny, siódmą i ósmą, kończące drugi akt tragedji. Z zestawienia tekstów wynika, że scena ósma z drobnego monologu urosła do rozmiarów obszernego dialogu w redakcji drukowanej, natomiast scena siódma, chociaż niemal dosłownie została zachowana, uległa takim zmianom zewnętrznym, że na pierwszy rzut oka niktby się nie spodziewał, iż ma przed sobą utwór Wybickiego.

Rozpoznanie jest utrudnione tem, że scena VII fragmentu obejmuje tylko część odpowiedniej sceny redakcji drukowanej, brak jej bowiem 48 wierszy początkowych. Związek z drukiem zaciemnia nadto inna okoliczność. We fragmencie poza Świętosławem i Boratyńskim, mylnie Boratańskim nazwanym, występują Tęczyński i Kopeć, gdy tymczasem w tekście drukowanym bohaterem tym towarzyszą Grek i Kmita.

Obok różnicy w liście bohaterów należy również wymienić różnicę w rozkładzie partyj mówionych.

Kmita wypowiada słowa Tęczyńskiego, poza tem obejmuje prawie całą rolę Kopcja. Co się tyczy Greka, wygłasza on tylko dwa zdania, należące pierwotnie do ról Tęczyńskiego i Kopcja.

Dla przykładu wystarczy przytoczyć początek fragmentu wraz z jego odpowiednikiem drukowanym.

Fragment rozpoczyna się jak następuje:

Tęczyński.

Wstrzymaj się, mój panie,
Świętosław cnotą swoją zwyciężon zostanie.

Świętosław.

Nie chlubię się, a jeśli technie cnotą me serce,
Czci króla, wielbi wiare, potępia morderce.
Nie jest cnotą małżeństwa uczciwe rozwodzić!

Nie jest cnotą chcieć z buntem chrześcijaństwo godzić!
Nie jest cnotą ojczyznę mieszać do prywaty.

Kopeć.

Źle kładziesz chrześcijaństwa z buntem alternaty,
Czcimy tron, lecz występny gdy na nim osiada,
Nie jest spiskiem zdradzieckim ta zbawienna rada,
Co mimo wstręt wewnętrzny, którym się zasmuca,
Czyni gwałt swej czułości, gdy tyrana zruca.

A oto odpowiedni tekst drukowany:

Kmita.

Wstrzymaj się, mój Panie.

Grek.

Świętosław pobożnością zwyciężon zostanie.

Świętosław.

Nie chlubię się... A jeśli tchnie cnotą me serce,
Czci króla, wielbi wiarę, potępia morderce,
Nie jest cnotą małżeństwa ucziwie rozwodzić,
Nie jest cnotą chcieć z buntem chrześcijaństwo zgodzić,
Nie jest cnotą ojczyznę mieszać dla prywaty...

Kmita.

Źle kładziesz chrześcijaństwo z buntem w alternaty.
Czciemy tron, lecz występny gdy na nim osiada,
Nie jest spiskiem o całość praw złożona rada,
Co mimo wstręt wewnętrzny, którym się zasmuca,
Czyni gwałt swej czułości, gdy tyrana zrzuca.

Tekst sceny VII, dochowany w fragmencie, liczy ogółem 45 wierszy, które odpowiadają 41 wierszom tekstu drukowanego, przyczem różnice między tekstami, jak widać już z powyższych przykładów, są minimalne i nie mają donioślejszego znaczenia. Tekst drukowany, jeśli pominąć drobne uchybienia zecerskie, pod względem literackim jest lepszy od tekstu znanego z fragmentu.

Ludwik Simon.